

Rytų kaimynystės atspindžiai

Dvisavaitinė informacinė svarbiausių Rytinės kaimynystės įvykių apžvalga

Nr. 2 (7) // 2010 02 18-03 08

EESC

Rytų Europos studijų centras

Baltarusija santykiuose su ES ignoroja opoziciją

Šių metų vasario 25-27 d. oficialaus vizito į Baltarusiją vyko Europos Parlamento (EP) delegacija. Vizito metu EP delegacija su oficialiuoju Minsku turėjo suderinti Baltarusijos atstovavimo naujojoje Rytų partnerystės Parlamentinėje Asamblėjoje („Euronest“) klausimus. Šių metų kovo 24 d. savo veiklą pradėsiantis „Euronest“ yra sudėtinė Rytų partnerystės iniciatyvos (RPI) dalis, RPI parlamentinio bendradarbiavimo formatas, turintis paskatinti šešių RPI valstybių (Armėnijos, Azerbaidžano, Baltarusijos, Gruzijos, Moldovos ir Ukrainos) glaudesnius institucinius ryšius su ES ir EP patirties perėmimą įgyvendinant RPI tikslus. „Euronest“ bus sudarytas iš 60 RPI valstybių parlamentų atstovų (po 10 atstovų iš kiekvienos RPI valstybės) ir 60 ES valstybių parlamentų narių. Numatyta, kad Baltarusiją „Euronest“ turėtų atstovauti 5 parlamento nariai ir 5 opozicinių jėgų bei nevyriausybinių organizacijų atstovai. Tokią ES poziciją nulėmė tai, kad 2008 m. vykusiuose Baltarusijos parlamento rinkimuose opozicinės jėgos nelaimėjo nė vienos vietos parlamente, o pačius parlamento rinkimus ES pripažino neteisėtais. Minskas nesutinka su ES pasiūlyta Baltarusijos atstovavimo „Euronest“ formule ir siekia, kad visas 10 vietų „Euronest“ užimtų Baltarusijos parlamento nariai. Vasario 25-27 d. Baltarusijoje viešėjusiai EP delegacijai nepavyko pakeisti tokios Minsko pozicijos. Spėjama, kad nepavykusios derybos gali paskatinti ES visas Baltarusijai skirtas 10 vietų „Euronest“ atiduoti Baltarusijos opozicijai. Tokią galimybę kaip paskutinę poveikio priemonę Baltarusijai anksčiau yra svarstęs ir EP pirmininkas Jerzy Buzekas, tačiau praktinė tokio sprendimo nauda RPI tikslų įgyvendinimui išlieka abejotina.

EP delegacijos vizitas Minske turėjo tapti ES ir Baltarusijos santykių indikatoriumi. Jo metu pasitvirtino pastaruoju metu pastebimas įtampos didėjimas ES-Baltarusijos santykiuose. Baltarusijos ekspertų nuomone, tai įprasta taktika artėjant rinkimams (Baltarusijos prezidento rinkimai turėtų įvykti 2010 m. pabaigoje – 2011 m. pradžioje). Artėjant rinkimams Minskas tradiciškai siekia dvišalių santykių su ES „šaldymo“, tikėdamasis užsitikrinti vienareikšmišką Rusijos paramą režimui bei atsiriboti nuo ES pastabų dėl rinkimų neteisėtumo. Minsko ir Briuselio dialogo atnaujinimo plėtros galima tikėtis tik po prezidento rinkimų. Nepaisant to, jei rinkimus darskart laimėtų dabartinis Baltarusijos prezidentas Aleksandras Lukašenka, Baltarusija tik simboliškai atsižvelgs į ES reikalavimus dėl šalies politinės sistemos ir ekonomikos liberalizavimo. Ekspertai įspėja: nors tai gali paskatinti nepagrįstų ES lūkesčių dėl struktūrinių reformų Baltarusijoje ir dar vieno „naujo puslapio“ ES santykiuose su Baltarusija atvėrimą, jokios realios Baltarusijos pažangos tokiu atveju tikėtis nevertėtų.

■ Parengta remiantis: *Kommersant.ru, RFE/RL*
(Nuotrauka iš RFE/RL)

Inauguruotas naujasis Ukrainos prezidentas

Šių metų vasario 25 d. įvyko išrinktojo Ukrainos prezidento Viktoro Janukovičiaus inauguracijos ceremonija. Inauguracijos ceremonijos metu naujasis Ukrainos prezidentas V. Janukovičius akcentavo Ukrainos užsienio politikos daugiavektoriškumą, t. y. gerų santykių palaikymą tiek su Rusija, tiek su Vakarais, bei Ukrainos nesijungimą į karinius blokus nei euroatlantinėje, nei NVS erdvėje. Politikos apžvalgininkų nuomone, inauguracijos ceremonijos metu V. Janukovičius ne tik pademonstravo siekius stiprinti pašlijusius santykius su Rusija, tačiau kartu leido suprasti, kad santykių su Rusija stiprinimas įmanomas tik daugiavektorinės užsienio politikos rėmuose, t. y. V. Janukovičiaus pergalės nei Rusija, nei Vakarai neturėtų suprasti kaip vienareikšmiško Ukrainos „posūčio“ Rusijos link. Tai liudija ir pirmasis V. Janukovičiaus užsienio vizitas – kovo 1 d. vizitas Briuselyje (antrasis V. Janukovičiaus vizitas į Maskvą įvyko kovo 5 d.).

Vizito Briuselyje metu V. Janukovičius susitiko su Europos Komisijos vadovu Jose Manueliu Barroso, ES Tarybos prezidentu Hermanu Van Rompuy, Europos Parlamento pirmininku Jerzy Buzeku, ES vyriausiąja užsienio politikos įgaliotine Catherine Ashton ir kt. aukštais pareigūnais. Nors trumpo V. Janukovičiaus vizito Briuselyje metu nebuvo planuota pasirašyti jokių dokumentų, aukšti ES pareigūnai labai teigiamai įvertino V. Janukovičiaus siekius toliau plėtoti glaudesnius Ukrainos santykius su ES, o V. Janukovičius patikino, kad europinės integracijos klausimais jo administracija tęs V. Juščenkos vykdytą politiką, tačiau Ukrainos santykių su ES plėtra nebus įgyvendinama dvišalių santykių su Rusija sąskaita. Ekspertų nuomone, V. Janukovičiaus vizitas į Briuselį iš esmės laikytinas naujojo Ukrainos prezidento geros valios ES atžvilgiu demonstravimu, tuo tarpu Briuselio pozicija dar kartą patvirtino V. Janukovičiaus rinkimų legitimumą ir leido jam atsikratyti „prorusiško“ politiko įvaizdžio bei užsitikrinti, kad artimiausiu metu bus suaktyvintos ES ir Ukrainos derybos dėl asociacijos susitarimo ir bevizio režimo įvedimo. Kita vertus, Rusijoje V. Janukovičiaus vizitas į Briuselį nesureikšminamas. Rusijos parlamento NVS reikalų komiteto pirmininko pavaduotojo Konstantino Zatulino nuomone, buvusio Ukrainos prezidento V. Juščenkos pirmasis vizitas 2005 m. sausį buvo į Maskvą, kur jis pareiškė Rusija visada bus Ukrainos strategine partnere, tačiau tai nesutrukdė jam vėliau vykdyti prieš Rusiją nukreiptos politikos.

☛ Parengta remiantis: *Kommersant.ru, Regnum.ru, The Moscow Times*
(Nuotrauka iš *The Moscow Times*)

Ukrainoje atstatydinta Julijos Timošenko vadovaujama vyriausybė

Šių metų kovo 3 d. Ukrainos parlamento plenariniame posėdyje buvo atstatydinta Julijos Timošenko vadovaujama vyriausybė. Nepasitikėjimą J. Timošenko vyriausybe išreiškė 243 deputatai (vyriausybei atstatydinti būtini 226 balsai), iš jų – 172 deputatai iš „Regionų partijos“, 7 J. Timošenkos bloko nariai, 27 „Mūsų Ukrainos – Liaudies savigynos“ (MULS) frakcijos atstovai, 27 Ukrainos komunistų partijos nariai ir 19 Vladimiro Litvino bloko atstovų. Naujosios valdančiosios koalicijos ir naujosios šalies vyriausybės sudėtis turėtų paaiškėti iki kovo vidurio. Jei naujoji valdančioji koalicija nebus suformuota per 30 d., naujasis prezidentas V. Janukovičius turės teisę paleisti parlamentą ir

skelbti pirmalaikius parlamento rinkimus.

Ekspertų nuomone, valdančiosios koalicijos ir J. Timošenko vyriausybės žlugimą lėmė kategoriška Ukrainos prezidento V. Janukovičiaus pozicija, kad J. Timošenko negali toliau užimti ministrės pirmininkės pareigų, ir vidiniai „oranžinės“ koalicijos (J. Timošenko bloko, MULS frakcijos ir V. Litvino bloko) nesutarimai. V. Janukovičiaus nepasitikėjimas premjere paskatino J. Timošenko koalicijos partnerius ieškoti įvairių suartėjimo su „Regionų partija“ būdų. Ukrainos parlamento pirmininkas V. Litvinas dar 2010 m. vasario 17 d. (įsigaliojus naujam Ukrainos parlamento veiklos reglamentui) paskelbė, kad valdančioji koalicija per 10 dienų turi pateikti visų į koalicijos sudėtį įeinančių deputatų sąrašą, tačiau tiek J. Timošenkos blokas, tiek MULS atsisakė tai padaryti motyvuodami, kad tuo metu, kai buvo sudaryta valdančioji koalicija, naujasis parlamento veiklos reglamentas dar neturėjo jokios teisinės galios. J. Timošenko bloko ir MULS atsisakymas pateikti deputatų sąrašus V. Litvinui tapo formaliu pretekstu kovo 2 d. paskelbti „oranžinės“ koalicijos žlugimą.

Po inauguracijos ceremonijos V. Janukovičius paskelbė tris potencialius kandidatus į būsimą Ukrainos ministro pirmininko pareigas, buvusius V. Janukovičiaus varžovus prezidento rinkimuose – Sergėjų Tigipką, Arsėnijų Jaceniuką ir vieną iš „Regionų partijos“ vadovų Nikolajų Azarovą. Tai paskatino MULS (nesėkmingai siekusios J. Timošenkos atstatydinimo ir A. Jaceniuko arba buvusio Ukrainos prezidento Viktoro Juščenkos delegavimo į ministro pirmininko pareigas) dialogą su „Regionų partija“. MULS A. Jaceniuką vertina kaip stiprų kandidatą, pajėgų konsoliduoti naująją valdančiąją koaliciją ir užbaigti nuo pat 2004 m. tebesiręšiantį Ukrainos politinį nestabilumą. Tačiau analitikai tokius lūkesčius vertina nuosaikiai.

Ekspertų nuomone, V. Janukovičiaus „flirtas“ su oranžinės koalicijos partneriais lėmė ne tik valdančiosios koalicijos subyrėjimą ir J. Timošenko vyriausybės atstatydinimą, bet ir iš anksto užprogramavo opozicinių jėgų nesutarimus ateityje. Atstatydinta iš ministrės pirmininkės pareigų J. Timošenko jau spėjo pareikšti, kad ji sieks stiprių, demokratiją remiančių opozicinių jėgų konsolidacijos, tačiau abejojama, ar opozicijoje atsидūrę buvęs šalies prezidentas V. Juščenka ir J. Timošenko sugebės susitarti.

■ Parengta remiantis: *Kommersant.ru, Gazeta.ru, Regnum.ru*
(Nuotrauka iš *Kommersant.ru*)

Rusija „prarijo“ Prancūzijos siūlomą karinį jauką

Kovo 1 d. Rusijos prezidentas Dmitrijus Medvedevas trijų dienų vizito lankėsi Prancūzijoje. Jo metu su Prancūzijos prezidentu Nicolas Sarkozy buvo sutarta dėl keturių Prancūzijos karinių „Mistral“ klasės laivų pardavimo Rusijai, Prancūzijos įsitraukimo į „Nord Stream“ ir „South Stream“ dujotiekių statybų projektus, galimų sankcijų Iranui, jei šis nenutrauks savo branduolinės programos, taikymo ir kitų dvišalio bendradarbiavimo klausimų. Vakarų žiniasklaidoje aktualiausia tema tapo Rusijos ir Prancūzijos susitarimo pradėti derybas dėl karinių „Mistral“ klasės laivų pardavimo motyvai (sukėlę didelį susirūpinimą JAV, Lenkijoje, Baltijos valstybėse ir Gruzijoje). Daugumos politikos apžvalgininkų nuomone, pastarasis D. Medvedevo vizitas į Paryžių atspindi naują Prancūzijos pragmatinės politikos ir diplomatijos Rusijos atžvilgiu etapą. Ekspertų nuomone, Prancūzijos sprendimą pradėti su Rusija derybas dėl karinių „Mistral“ klasės laivų pardavimo galima vertinti kaip savitą jauką dėl kelių priežasčių:

1) N. Sarkozy sprendimas dėl „Mistral“ klasės karinių laivų pardavimo Rusijai užtikrina glaudžius kontaktus su Prancūzijos verslo partneriais. Rusija leido Prancūzijos energetikos kompanijai „GDF Suez“ įsitraukti į „Nord Stream“ projekto įgyvendinimą. Prancūzijos energetikos bendrovės „GDF Suez“ generalinis direktorius Gerardas Mestrallet ir Rusijos valstybinio koncerno „Gazprom“ vadovas Aleksejus Mileris, dalyvaujant Prancūzijos ir Rusijos prezidentams, pasirašė memorandumą dėl „GDF Suez“ įsitraukimo į dujotiekio „Nord Stream“ tiesimo Baltijos jūra darbus.

Jau šį balandį, prasidėjus dujotiekio tiesimo darbams, prancūzams atiteks 9 proc. "Gazprom" kontroliuojamo dujotiekio akcijų. Be to, Prancūzija iki 2015 metų galės papildomai gauti iš Rusijos iki 1,5 mlrd. kubinių metrų dujų. Po 4,5 proc. „Nord Stream“ akcijų prancūzams atiduos vokiečių koncernai E.ON ir BASF (jų dalis šiuo metu sudaro po 20 procentų). Kiek anksčiau kita Prancūzijos bendrovė "Electricite de France" nutarė prisidėti ir prie kito Rusijos planuojamo tiesti dujotiekio – "South Stream" įgyvendinimo.

2) Prancūzijos karinių kontraktų su Rusija dydis ir galima tolesnio bendradarbiavimo plėtra gali padėti Prancūzijai tapti Europos karinės pramonės gamybos lydere. N. Sarkozy sprendimas dėl „Mistral“ laivų pardavimo gali komplikuoti Prancūzijos santykius su NATO sąjungininkais (pirmiausia su JAV ir Vidurio bei Rytų Europos valstybėmis), nes šiuo sandoriu kuriamas precedentas, kuriuo naikinamos kliūtys vakarietiškos ginkluotės eksportui į Rusiją. Kita vertus, įtampa santykiuose su aljanso partneriais Prancūzijai nėra naujiena, o galimybė partnerystės su Rusija dėka plėtoti karinę pramonę ir tapti Europos karinės pramonės lydere Prancūzijai atsveria politinius nuostolius NATO ir ES.

3) Prancūzija akcentuoja ne tik nacionalinių, bet ir tarptautinių interesų vietą naujajame susitarime. Kartu su kitomis Vakarų valstybėmis Prancūzija siekia užsitikrinti Rusijos paramą rengiamai Jungtinių Tautų (JT) rezolucijai dėl sankcijų Iranui. Naujoji rezolucija turėtų išplėsti jau taikomas sankcijas ginklų prekybos, bankininkystės, laivybos ir kt. srityse, turėtų būti parengta iki šių metų gegužės. Kita vertus, susitikimo metu Rusijos duoti pažadai palaikyti sankcijas Irano atžvilgiu ne tik menkai įpareigojantys, bet ir neužtikrina naujosios rezolucijos sėkmės. Net jeigu Rusija palaikytų Vakarų valstybių sankcijas Iranui, kita veto teisę turinti JT Saugumo Tarybos Kinija – tokių sankcijų neparems. Kinija nesuinteresuota remti sankcijų Iranui dėl kelių priežasčių:

1) Remdama dabartinę Irano valdžią Kinija sukuria tam tikrą atsvarą JAV, tiekiančioms ginkluotę Taivaniui; 2) Iranas Kinijai reikšmingas ne tik kaip savita atsvara JAV, tačiau ir ekonomiškai. Kinija yra didžiausia Irano prekybos partnerė – naftos importas iš Irano sudaro 15 proc. viso Kinijos naftos importo. Be to, Kinijos valstybinė energetikos kompanija „Shengli Oil Co.“ Yra sudariusi 30 metų trukmės ir 100 mlrd. JAV dolerių kontraktą su Iranu dėl suskystintų dujų tiekimo. Dėl Kinijos pozicijos ir „būtinybės išvengti humanitarinės krizės“ Rusijos duotas pažadas paremti sankcijas iš esmės neturi didelės politinės reikšmės.

Kokia šio susitikimo nauda Rusijai? Daugelis analitikų akcentuoja politinius susitarimo dividendus – karinio bendradarbiavimo plėtojimas su Prancūzija Rusijai yra tarptautinio prestižo klausimas. Be to, dar kartą pavyko pabrėžti konsensuso Rusijos atžvilgiu stygių NATO ir ES viduje. Kita vertus, nepaisant nedidelių numatytų karinės technikos įsigijimų apimties, susitarimas su Prancūzija – žingsnis Rusijos strateginių ūkio modernizavimo tikslų įgyvendinimo link, t.y. Vakarų investicijų ir technologijų gynybos bei energetikos pramonėje perėmimo.

■ Parengta remiantis: *Kommersant.ru, Time, The New York Times, Nezavisimaya gazeta*
(Nuotrauka iš *Time*)